Κοσμοσωτείρας Μονή. ἐν Φέραις. 0678

140

Τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου Κοσμοσωτείρας.(1)

Εκκλ. Ἀλήθεια 1898 Ἀρ 17 Σελ 144 ὑπὸ Μ. Γεδεών.

Γ'.

Ἐν τρίτῳ μέρει τῆς παρούσης σημειώσεως συλλέγω τὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ κτίτορος καὶ δύο τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν γραφόμενα, ὧν ποιήσεται χρῆσιν βεβαίως ὁ περί τε τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν ἀσχολούμενος καὶ τὴν Βυζαντίδα τοπογραφίαν ἡδέως ἀναγινώσκων καὶ ἐς ταύτην μὲν ἀνάγονται τὰ ἐν [illegible] γραφόμενα περὶ τῆς μονῆς τῆς Χώρας, ἐν ᾗ αἱ στῆλαι τῶν γονέων αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ἀνέστησαν, ἔνθα καὶ τὸ στασίδιον τῆς διὰ μουσείου γεγραμμένης εἰκόνος τῆς Θεομήτορος καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ τοῦ Ἰσαακίου, κατὰ μακαριότητα παιδικῆς ἡλικίας ἀνασταθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας ὑπῆρχον κατατεθειμένα τὰ ἔγγραφα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἰσαάκιον κτημάτων, περὶ ὧν διακελεύεται τῷ τῆς Κοσμοσωτείρας ἡγουμένῳ ἵνα λάβῃ ταῦτα καὶ διαφυλάξῃ ἐν ἀσφαλεῖ ταμείῳ τῆς ἐν Αἴνῳ μονῆς ταύτης.

3. εἰδήσεις ἱστορικὰς περὶ τῆς μονῆς τῆς Χώρας, τὸ πρῶτον ἤδη γνωριζομένας, βλέπε ἐν τῷ Βυζαντινῷ "Ἑορτολογίῳ μου" σελ. 229 στήλη β' – 230 α καὶ 239 β – 240 β.

(1) Συνέχεια από τη σ. 112-115 [illegible] ...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σ. 145 Ἐν τῷ κεφαλαίῳ 46 γίνεται μνεία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ καλουμένου τοῖς Αὐρηλιανοῦ, ὅστις ἔκειτο, κατὰ τὸ Τυπικόν, πλησίον τῆς μονῆς τῆς Περιβλέπτου (Σουλοὺ-μοναστήρ). Τὸν ναὸν τοῦτον, ἐρείπιον ὄντα ἀνεδέξατο ἐκ πατριαρχικῆς ὑποδείξεως ὁ Ἰσαάκιος καὶ χρήματα πολλὰ καταβαλὼν ἐστέγασε καὶ δωμάτια περὶ αὐτὸν ᾠκοδόμησε, μοναστήριον αὐτὸν καταστῆσαι· προσαρτήσας δὲ τῇ μονῇ τῆς Κοσμοσωτείρας, ὥρισεν αὐτὸν εἰς μετόχιον τῶν μοναχῶν αὐτῆς ὁπόταν ἡ θεῖον κατέλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐν αὐτῷ [illegible] καὶ διαμένωσι μοναχοὶ τῆς Κοσμοσωτείρας πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ, ταύτης δ' ὁ ἡγούμενος ὑπεχρεοῦτο ἵνα μεριμνᾷ τῆς τε συντηρήσεως τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ Αὐρηλιανοῦ καὶ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ, ὁπότε ἤθελε καταβληθεῖ τῷ χρόνῳ. Ἡ μαρτυρία τοῦ Τυπικοῦ περὶ τῆς τοποθεσίας τῶν Αὐρηλιανῶν ἐστιν ἀξία προσοχῆς, ὡς ἐπιρρωννύουσα τὴν γνώμην τοῦ μακαρίτου Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, τιθέντος τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ ἐν Αὐρηλιαναῖς πλησίον τῆς Περιβλέπτου. Τὸν ναὸν τοῦτον ὁ πολυμαθὴς ἰατρὸς Α. Mordtmann νομίζει κείμενον ὀλίγῳ μακρότερον, ἠ. «Κωνσταντινούπολις» σελ. 302-303.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

παρά τόν Ξηρόλοφον, τό σήμερον Ἀβρατ-παζάρ.[5]

Περί δέ τῆς μητρός αὐτοῦ λαλεῖ τό 36 κεφάλαιον τοῦ Τυπικοῦ, καθώς καί τό 17, ὧν ἐν μέν τῷ πρώτῳ ἀναφέρει ἡμέραν θανάτου τοῦ μέν πατρός τήν 15 Αὐγούστου, τῆς δέ μητρός τήν 19 Φεβρουαρίου καί διατάττεται καί περί τῶν μνημοσύνων αὐτῶν· ἐν δέ τῷ δευτέρῳ τεκμηριοῖ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ καθώς καί ὁ πατήρ [illegible] γεγόνασιν εἰς τάς οὐρανίους σκηνάς, μύρου σαφῶς ἀποβλυστάνοντος ἐν τῷ τάφῳ τῆς γεννητρίας μου, [illegible] τοῦ θαύματος, χερσίν ἰδίαις τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς, παύσης τῆς συγκλείας παρασκευαζούσης [illegible] κατά τόν χρόνον τῆς ἀποβιώσεως, μὴ [illegible] ἑτέρου τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῆς τάς χεῖρας αὐτοῦ [illegible].

Ἐν κεφαλαίοις 45 κυρίως, 32 καί 37, γνωρίζει ἡμῖν ὁ κτίτωρ Ἰσαάκιος τέσσαρας Βυζαντινούς, ὧν εἷς κατά πάντα αὐτῷ οἰκειότατος Μιχαήλ ὁ γραμματικός συνεργός ἦν ἐν τῇ τῆς μονῆς οἰκοδομῇ καί τά σχέδια σχεδόν αὐτός δούς καί πολλήν ἐπιδειξάμενος ἐν τῇ οἰκοδομῇ τήν δεξιότητα, οὗ ἕνεκα καί ἴδιον οἴκημα ἀνήγειρεν ὁ Ἰσαάκιος πρός διαμονήν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ καί τήν ἄδειαν αὐτῷ ἐχορήγησεν ὅπως ταφῇ ἐν τοῖς δεξιοῖς ἢ τοῖς εὐω-

5 Esquisse topographique de Constantinople. Lille, 1892. σελ. 77 στήλη α'. Βλέπε καί τόν παρασυνημμένον χάρτην τοῦ J. Mordtmann.

σελ. 145 νόμοις τοῦ ἔξω νάρθηκος· δεύτερος Λέων ὁ Κασταμονίτης ἐκ παίδων μὲν ἡλικίας συνανατραφεὶς τῷ Ἰσαακίῳ, γενόμενος δ' ἀπαράμιλλος ἐν τῇ πρὸς τὸν προστάτην αὐτοῦ ἀφοσιώσει· τρίτος ὁ πρωτοβεστιάριος Κωνσταντῖνος ὁ ἱερεύς· καὶ τέταρτος ὁ ἀναθρεπτὸς τοῦ Ἰσαακίου Κωνστίτζης, ἀνεψιὸς ὢν Νικήτα τοῦ Ρωμανίτου τοῦ καὶ βεστιαρίου τοῦ Ἰσαακίου ὄντος.

Δ'.

Ταῦτα μᾶς διδάσκει τὸ Τυπικόν, ἐξ οὗ δύνανται ἴσως νὰ μορφωθῶσιν ἀκριβεῖς οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν ἀσχολούμενοι ἐπί τινος καὶ τῶν αὐτῇ προσκειμένων ἢ ἐπελθόντων Θρᾳκικῶν θεσπισμάτων. ἐπιβάλλεται δὲ νῦν ἡμῖν ἐν τῷ τετάρτῳ τούτῳ μέρει τῆς σημειώσεως ταύτης νὰ μάθωμεν τί περὶ τοῦ κτίτορος καὶ τῆς μονῆς γράφουσιν οἱ τῶν Βυζαντινῶν ἱστοριογράφοι.

Καὶ περὶ μὲν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ περιττὸς ἴσως ὁ λόγος, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἐν Κωνπόλει μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ, καὶ τῆς Εἰρήνης. Νικήτας ὁ Χωνιάτης μνημονεύεται τῆς οἰκοδομηθείσης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν Βήραν μονῆς, ἐν ᾧ χωρίῳ λέγει περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, ~~τοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλ~~

0060

ὅτε τῷ 1182 τὴν Θράκην ἐπισκεψάμενος «τὰ Κύψελα καταλαμβάνει, καὶ τοῖς ἐκεῖσε κυνηγεσίοις ἐνευφρανθείς, κατὰ τὴν πατρῴαν ἀφικνεῖται μονήν, τὴν ἐν τῇ Βήρᾳ διακειμένην καὶ ἔξω τοῦ ῥύσαντος ἐφίσταται μνήματι.»[6] Δεύτερον δὲ περὶ τῆς τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου καταστροφῆς ἀφηγούμενος, ποιεῖται μνείαν ὁ αὐτὸς ἱστοριογράφος τῆς μονῆς τῆς Βήρας, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔτος 1193, δῆλά γε δὴ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς· «ἀφιγμένον δὲ ὁ Ἄγγελος [illegible] κατὰ Στάγειραν, ἣ Μάκρη λέγεται νῦν, [illegible]βάνεται παρὰ [illegible] κτλ. ...... καὶ τὸν [illegible] μικρὸν ὕστερον [illegible] τῶν ὀφθαλμῶν ἐξορύττεται κατὰ τὴν ἐν Βήρᾳ μονήν, ἧς δομήτωρ ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοκεὺς Ἰσαάκιος.»[7] Φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας ἀπεσβέσθη ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων· διότι ἡ Βήρα ὡς καὶ ἡ Τραϊανούπολις ἀναφέρονται ὡς φρούρια, κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1322 ἕως τοῦ 1342 ἔτη καὶ μίαν μετὰ ταῦτα δεκαπενταετίαν παρὰ τῷ ἱστοριογράφῳ Καντακουζηνῷ γίνεται τούτων μνεία συνεχής[8] καὶ τελευταία δὲ μνεία παρὰ τῷ 141 145 σελ. 146

6 Χωνιάτης Βόννης σελ. 324. 7. Χωνιάτης Βόννης σελ. 395.

8. Καντακουζηνός Βόννης, τομ. Α' 261, 179, 183, 390, Β' 111, 161, «κατὰ τὴν Βήραν φρούριόν τι τῆς Θράκης ἐρχομένων (Ἰωάννου τε Μανουὴλ τῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀσάνη παίδων)» Β' τόμου ἐν σελ. 248 «ἐν Βήρᾳ φρουρουμένου ὑπὸ φύλαξι» καὶ 346 «ἦλθον δὲ εἰς Βήραν, ἔνθα οὔπω ἀναμίξαντο αἱ [illegible], κατὰ τὸν Ἕβρον ποταμόν, εὗρε» κτλ.

146 αὐτῷ πάλιν τῷ 1355, αὐτῇ ... βασιλεὺς ὁ νέος [illegible] (1355) καὶ Βήραν προσηγάγετο φρούριόν τι καρτερώτατον, παρὰ τὸν Ἕβρον κατῳκισμένον, ὃ πρότερον μὲν φροντιστήριον ἀνδρῶν μοναζόντων ἦν, τότε δὲ ὑπὸ τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ τῶν ἐφόδων τῶν βαρβαρικῶν ἀγροτῶν τινῶν κατῳκισμένων, πόλισμα ἤδη ἦν, ὃ προσηγάγετο ὁ νέος βασιλεύς, παραδόντων τῶν φρουρῶν.[9]

Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης δείκνυται ὅτι ἡμιόλιον μόλις αἰῶνα ἔζησεν ἡ μονὴ τῆς Κοσμοσωτείρας, ἧς τὸ Τυπικὸν τοῦτο, θείᾳ μοίρᾳ, περιεσώθη ἐν τῇ πτωχῇ βιβλιοθήκῃ [illegible] μονῆς.

Θα [illegible] ἵνα [illegible] περὶ τῶν ἀναφερομένων ὀνομάτων ἐν τῷ Τυπικῷ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ γραμματικοῦ Μιχαὴλ οὐδὲν δυνάμεθά τι εἰπεῖν ἀγνοοῦντες τὸ ἐπώνυμον. Τὸ δ᾽ ἐπώνυμον τοῦ Κασταμονίτου γνωστὸν μὲν ἐγένετο ὑπὸ Νικήτα Χωνιάτου, ἐσχάτως δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς ἀκαδημαϊκοῦ Gustave Schlumberger[10] γνωρίσαντος ἡμῖν τὰς σφραγῖδας Νικηφόρου πατρικίου τοῦ Κασταμονίτου, Ι-ΙΑ΄ αἰῶνος, καὶ ἑτέρου Νικηφόρου πρωτοκουροπαλάτου τοῦ Κασταμονίτου, αἰῶνος ΙΒ-ΙΓ΄.

9 Καντακουζηνός τόμος Γ΄, σελ. 10

10 Sigillographie de l'Empire Byzantin. Paris, 1884, σελ. 669-670

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0081

148ηδ

Ταῦτα ἀρύομαι ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἰσαακίου ταῦτα προλόγου δίκην προτάττω τῆς ὑπ᾽ ἐμοῦ γινομένης ἐκδόσεως μερῶν τινῶν αὐτοῦ, ὅπερ κρίνω λαμπρὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΒ´ αἰῶνος χρήσιμον τοῖς σπουδάζουσι τήν τε λειτουργικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐκ τοῦ χειρογράφου, ἐξ οὗ πολλὰς νέας ἀνακοινώσεις, ἃς καὶ καταστήσω γνωστὰς εἰς τοὺς φιλίστορας, παρακαλουμένους ἵνα μοὶ ἐπιδείξωνται βραχεῖαν ἀνοχὴν ἢ μᾶλλον ὑπομονήν, ἥτις, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, θηλάζει ἡμῖν πολλὰ ἀγαθά· μάρτυς ἐπὶ συνηθείας ταύτης ὁ καρπὸς τῆς ἐκδόσεως, ὁ μαθὼν ὑπομένειν.

Ὁ Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας

Μανουὴλ Ι. Γεδεών.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ παρ᾽ ἡμῖν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τυπικῶν μοναστηριακῶν διατάξεων ἡδέως ἀσχολούμενοι ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι καὶ οἱ τὰς τύχας πολισμάτων θρᾳκικῶν πολυπραγμονοῦντες, εὐχαρίστως ἀναγνώσονται τὰ ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Κοσμοσωτείρας ἀποσπασθέντα κεφάλαια, 5, 6, 10, 21, 22. 24. 34. 44, 46, 48 καὶ 52. Ταῦτα πάντως ἔσονται χρήσιμα τοῖς ἐν Ἑσπερίᾳ πολυμαθέσιν ἐρασταῖς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ὀλιγίστους ἀριθμεῖ παρ᾽ ἡμῖν λάτρεις.

Ε'.

146 Τὸ κεφάλαιον τοῦτο διαλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ τὴν τῆς [illegible]
δέοντα γενέσθαι ἔν τε τῷ ναῷ καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ, ὅπερ μνη-
μοσύνου τοῦ μαΐστορος Ἰσαακίου Κομνηνοῦ.

Πᾶσαν μὲν οὖν ἑορτήν, μάλα τῆς Θεομήτορος δι'
ὅλον ἐνιαυτόν, ἣν εἰ καί τις ἀπόσφορον τοῦ σκοποῦ
ποιήσαιμι τὸ προοίμιον, βούλομαι τοὺς μονα-
στὰς παρακελεύεσθαι ἐξηρτῆσθαι πρὸς τῆς ὑμνῳδί-
ας αὐτάρκως διάτορον χερσὶν ἀνέρων τοὺς ἀντὶ
σημάντρων ἀναρτηθέντας παρ' ἡμῶν γε περὶ τὸν
πύργον μετεωρισθέντας, φημί, δύο κώδωνας, καὶ
πρῶτον τούτων τὸ ἔθνικον προσάγεσθαι σήμαντρον,
εἶθ' οὕτως τῷ ἐμβατηρίῳ τοῦ ναοῦ [illegible] τοὺς μο-
ναστὰς χωροῦντας [illegible] εὐτελεῖν πᾶσαν
ὑμνῳδίαν τὴν τῇ ἑορτῇ πρόσφορον. τεσσάρων λαμ-
πάδων ἀνακαιομένων περὶ τοῦ ναοῦ τὸ μεσαίτατον
καὶ ὀκταφώτων μανουαλίων δύο περὶ τὰς δύο προσ-
147 κυνήσεις ἱσταμένων· περὶ μέρη, φημί, τοῦ ναοῦ τὰ ἑ-
κάτερα, ἐν οἷς ὁ ὑπεράγαθός μου Χριστὸς καὶ ἡ Θεο-
μήτωρ καὶ κοσμοσώτειρα ἄμφω τερπνότατα εἰκόνισται,
ὡς δοκεῖν τοῖς ὁρῶσι τὰ εἰκονίσματα ἔμπνοα καὶ αὐ-
δὴν χαρίεσσαν μικροῦ δή φημι ἀποθλίβειν πρὸς
τοὺς ὁρῶντας τοῦ στόματος, θαῦμα ὄντως ἰδέσθαι τοὺς
τύπους τὴν ζωγραφίαν, ὥσπερ τὴν ἔμπνουν, καὶ
μὴ κινουμένην τινι τῷ διαστήματι, καὶ οὕτω

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0689

καθυμνῆσαι τὸν τεχνουργὸν τὸν ἐκ τοῦ πρώτου δημιουργοῦ
καὶ δεσπότου τὴν σοφίαν τῆς ζωγραφίας [illegible] ἐμπρο-
σώπους. Τίς γὰρ τοῦτον οὐ μακαρίσειε τὴν εἰκόνα τὸ ζῶν ὥσ-
περ εἶδος τῇ ὁράσει καὶ τῇ καρδίᾳ ἀπομορξάμενος; Ἀλλὰ
καὶ τοῖς εἰκόσιν αὐταῖς ἀνάπτεσθαι, τούτων ἑκάστῃ τῇ
τριβομένῃ θρυαλλίδας τὰς ἀκροτελευταίους βουλόμεθα. Ἀλλ' ἑ-
κάστην αὐτῶν εὐπρεπῶς ἀνακαινίσαμεν, ἐπὶ πάντα τὰ ἱε-
ρὰ σὺν τούτοις ἀνάπτεσθαι, ὅσα περ ἡ ἁγία λαμπάδα φέ-
ρουσιν ὑποδέχεσθαι ἢ καὶ ἐπιμάρτυρον σήμερα ἄνω περὶ τὰ
πρόθυρα τῶν ἀδύτων ἐμπεπηγμένη, καὶ ἡ πᾶσα θρυαλλὶς
ἀπηωρημένη περὶ τὰ πάντα τοῦ ναοῦ καὶ τὰ προσάψια
[illegible] πρὸς λαμπρὰν τὴν [illegible] ἐπιδραμεῖσθαι [illegible]
λόγῳ, περὶ τὸν κάνθηλα. Οὐ [illegible] τὴν φωταγωγίαν λαμ-
προτάτην τελεῖσθαι βουλόμεθα τῆς θεομήτορος
ἑορτάς, πρὸς ἣν τὰς τῆς μεσιτείας καὶ σωτηρίας ἡμῶν
ἐλπίδας κεκτήμεθα; ἢ ἄρα πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ μύ-
ρους φαιδροτέροις καὶ θυμιάμασι δεξιοῦσθαι βουλόμε-
θα, καὶ περὶ τὴν ὀσμὴν πεινώντων ταῖς κατὰ δύναμιν
χρηματικαῖς διαδόσεσιν, αἱ διευκρινήσει ἡ τοῦ ἤγου μέ-
γα πάντως σύνεσις καὶ προαίρεσις, γνωστὴν ἀφιέντων
τὴν ἐφ' ἑκάστῃ διαδόσεως ταύτης τὸν Θεὸν ἔχουσα. Ἀλλὰ τὴν
σήμερον ἑστῶσαν ἐπείγεσθαι τῆς θείας ποιμάνσεως τῆς Θεο-
μήτορος καὶ τὴν μετὰ ταύτης ἡμέραν, πασῶν τῶν ἄλλων
αὐτῆς ἑορτῶν λαμπροτέραν τελεῖσθαι βουλόμεθα καὶ ὁμο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

147. φώτῳ φωταγωγίᾳ καὶ ἱερέων πλειόνων καὶ διακόνων ἀ-
θροίσει περὶ τὰ ἄθλα, ἑορτὴν οὖσαν καὶ πανήγυριν πα-
νηγύρεων· ἀγρυπνίαν τελεῖσθαι παννύχιον τοῖς μοναχοῖς
ἅπασιν, ὅτι ἀρκετὸς δὲ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ παρα-
κλητικοῦ κανόνος ἐθέλομεν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς
γίνεσθαι, διὸ περὶ τὴν ταῦτα προβαινουσῶν ἀναγνώσεων
πρός γε τῶν μοναστῶν τὴν μετρίαν ἀνάπαυσιν καὶ
κατάνυξιν· μετὰ δὲ τὴν τῆς ὑμνῳδίας περαίωσιν, ὁμο-
θυμαδὸν ἐκφωνείσθω τοῦτο δὴ τὸ καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς οὐρα-
νίαις δυνάμεσι σεβασμιώτατον ᾆσμα καὶ πρόσθεμα
«Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ τὰ οὕτως ἑκατὸν τὸ «Κύ-
ριε ἐλέησον» ὑπὲρ ἐλευθερίας αἰωνίας τῆς ἐμῆς ἀθ-
λίας ψυχῆς· κἀντεῦθεν ἡ ἔναρξις πρὸς ἀπόλυσιν προσφο-
ρᾶς. Εὔδηλον οὖν τὴν μετὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἑωθι-
νὴν ὑμνῳδίαν καὶ λειτουργίαν ἃς ἀποδίδουσιν οἱ
μοναχοὶ φαιδρῶς ἐκτελεῖν καὶ ὁποία ἡ πρὸς τοὺς δεομέ-
νους μετάδοσις μετὰ τὴν ἱεροτελεστίαν προβαίνειν ὀφεί-
λουσα διά τε τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ οἰκονομοῦντος τὰ
τῆς μονῆς· ἑκατὸν γὰρ ἀδελφοὺς περὶ τὴν πύλην ἀθροίζε-
σθαι βούλομαι καὶ λαμβάνειν αὐτῶν ἕκαστον ψωμίον
ἓν περὶ τῆς ἑορτῆς αὐτῆς τὴν ἡμέραν ὡς εἶναι τῷ χαρισ-
τικῷ μοδίῳ καὶ γίνεσθαι δέκα, καὶ τραγέα ἕν, καὶ οἴνου
κρασοβόλιον ἕν, πρὸς πόσιν καὶ τροφὴν πρόσφατον. εἰ
γὰρ τὰς τούτων ψυχὰς πεινώντων ἐμπλήσομεν, δαψι-

λέστερον τῆς ἄνωθεν τροφῆς παρά τοῦ μισθαποδότου Θεοῦ ἐκεῖθεν ἐμπλησθείημεν ἀπαρόβατα..... ὡς ἐνὸν τοῦ Θεοῦ βλέποντος ἄνωθεν τὴν τῶν ἡγουμένων συνείδησιν πρός τὸ μὴ μόνον τοῖς μοναχοῖς ἐπιχορηγεῖσθαι τὴν τῆς τροφῆς αὐτάρκειαν. ἀλλά καί δύνασθαι τούτους μικρόν ἔτι καί τῶν δεομένων ἐπιχορηγεῖν ἀφ᾽ ὧν αὐτοί σύν Θεῷ παρ᾽ ἡμῶν ἐπορίσαντο. εὔχομαι δ᾽ ἔτι καί ἐπί τῷ τῶν ὅλων δεσπόζοντι εἰς πλουτισμόν εἰσόδου τοῖς φιλοχρίστοις μετά τὴν ἡμῶν ἀποβίωσιν προσαχθῆναι τὸ μοναστήριον καί τὴν δεξιάν ἐφαπλοῦν τοῖς δεομένοις μεγαλοπρεπέστερον δύνασθαι, τοῦτο γάρ ἡμῖν σκοπός κύριός τε καί σπουδαιότατος. ἔτι δέ τοῖς ἐκεῖσε ἀφιερωμένον πυρί διακαιέσθω φάβα ἀρκοῦν τούτοις πρός τὴν τῆς ἡμέρας ὁλικῆς βρῶσιν· εἰ δέ γε τοῦτο τὸ ὄσπριον διά μαγειρίας ἠρτυμένης τούτοις προστίθεται τῇ τοῦ ἡγουμένου συνειδήσει ἢ καί ὀψάριον ποτάμιον εὔωνον ὂν καί ἀδρότερον, ὅπερ ὁ ποταμός ἄγχιστα τῇ μονῇ διακείμενος καί ὑπορρέων πρός θάλασσαν παρέχει θαμά τοῖς ἁλιήτορσι πέφυκεν. εὖ ἂν ἔχοι καί πρός Θεόν ἂν ὁ μισθός ἀναφέροιτο. εἰ δέ τοῦ σκοποῦ τῆς τοιαύτης θήρας ἴσως ὁ ἡγούμενος ἀποτύχοι, τυρός διδόσθω τοῖς πένησι, καθεσθεῖσιν ἐπ᾽ ἐδάφους κατά τινα στοῖχον ἢ καί κυκλοφορικῷ σχήματι, πρός τὴν τῆς τροφῆς εὐπρεπεστέραν μετάληψιν· ὅτε δ᾽ αὐτοί κορεσθεῖεν τῆς βρώσεως, τῆς καθέδρας

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

151

ὁμοθυμαδόν τούτους ἀνίστασθαι θέλομεν καί πρός ὕψος τάς χεῖ-
ρας ἀνατείνοντας μετάρσιον καί ὑπέρ ἡμῶν ἐκφωνεῖν τό
«Κύριε ἐλέησον» τεσσαράκοντα, καί οὕτως ἀναχωρεῖν οἴκαδε·
τήν δέ τοιαύτην τῶν μοναχῶν ἐργασίαν μή ἄλλοτε ποτε ἤ τῷ
καιρῷ τῆς ἑορτῆς κατά τόν παρόντα αἰῶνα ἤ ἀλλοιωθῆναι
βουλόμεθα· οὕτω γάρ ἐγώ τά τῆς ἑορτῆς φιλοσοφεῖσθαι δέον
ἔκρινα καί τήν μεσιτείαν τῆς θεομήτορος ἐντεῦθεν οἰκει-
ωσαίμην. ταῖς δέ ἄλλαις αὐτῆς ἑορταῖς τοῦ ἐπιλύχνιου ἀ-
κολουθία τελείσθω, ἐάν μή παννυχίς, ὁμοία τῇ φωταγω-
γία, διά τό μή φορτικευθῆναι τούς ὑμνῳδούς ἴσως πόνῳ
τῷ μείζονι· ὅθεν οὐδέ ἐβουλήθημεν τούτους διά τινάς μυ-
θικούς ἀναγκάσαι τῷ παρόντι τυπικῷ πρός ἄλλαις
ἡμῶν μακροτέρων πόνων τό δύσφορον καί κατά τήν
πλείστων μοναστηρίων συνήθειαν παρακληθῆσαι τούτους
εἰς τό τελεῖν ἀγρυπνίας ὑπέρ ἡμῶν κατά σάββατον· ἀγα-
θόν γάρ τό καλόν πάντως, ὅταν μᾶλλον τοῖς πράττουσιν ἀ-
βίαστον γένοιτο· τεσσαράκοντα δέ πάντοτε ἐν ταῖς
ῥηθείσαις ἀγρυπνίαις ὅτι τό «Κύριε ἐλέησον» ὑπέρ ἡμῶν
μετά τήν ἀπόλυσιν ἐκφωνεῖσθαι τοῖς μοναχοῖς θέλομεν,
ὡς συνειδήτους εὐεργέτας καί μή ἀχαρίστους ἔχειν τούτους βου-
λόμενοι, ἐφ' οἷς δή περ καί τῇ μονῇ καί τούτοις ἀνεπλη-
ρώσαμεν σύν Θεῷ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων καί κτημά-
των, ὅσα δή περ τό ὕφος τοῦ παρόντος τυπικοῦ μικρόν ὕ-
στερον διασαφήσειεν. ὄφελον οὖν καί τό ἐφεξῆς ταύτης μετά

0064
152

τὴν κοίμησιν ἑορτὰς τῆς θεοτόκου κατά τε ὄρθρον καὶ 41
λειτουργίαν καὶ ἑσπερινὸν τὰ πρόσφορα ἐν φαιδρότητι
γίνεσθαι. τὴν δ' ἐν ταύταις διάδοσιν πρὸς τοὺς πένητας
τοῦ σεμνοτάτου καθηγουμένου ποιεῖσθαι κατὰ θεὸν
παρατίθημι· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἔργων
ἐκδόσεως φύλαξ· ἔτι τῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ μου
γεννήσεως καὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα τὴν ἑορτὴν καὶ πρὸς ταύταις
[τὴν] τῆς Μεταμορφώσεως λαμπρῶς ἑορτάζεσθαι βούλομαι·
τῇ δὲ μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ ἀγάπης διάδοσιν, ὁμοίαν καὶ
ἰσοστάσιον τῇ ἑορτῇ λέγω τῆς τῆς θεοτόκου κοιμήσεως, καὶ
ταύτην κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἀπονέμεσθαι. Καὶ τὸν Πρόδρο-
μον ἑορτάζεσθαι καὶ τὸν ἅγιόν μου Γεώργιον βούλομαι
καὶ μηδὲν περὶ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λελογισμένον
ἢ παρεσκευασμένον τοὺς τῆς μονῆς μοναχοὺς ἐξεργά-
ζεσθαι παρὰ τὸ ἡμέτερον τὸ δὲ διάταγμα. Πάσαις
γοῦν ταῖς λοιπαῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραις καὶ μὴ
ἑορτασίμοις πρὸς συναγωγὴν τῶν μοναχῶν ἐν ὑμνῳ-
δίαις τὸ μικρὸν ἀραιὸν σημαντήριον ἐξηχείσθω, εἶθ' οὕ-
τως τὸ μέγα ξύλινον. ἐν δὲ ταῖς κυριακαῖς καὶ πά-
σαις ταῖς ἀπαριθμηθείσαις ἑορταῖς καὶ μάλλον τῆς
θεομήτορος τῆς θείας κοιμήσεως ἱκανῶς ἐξηχεῖσθαι βου-
λόμεθα τοὺς ἀναρτηθέντας, καθὼς εἴρηται, μετεωρότερον
δύο μεγάλους περὶ τὸ πύργον κώδωνας, καθὼς καὶ δέον, οὓς
ἄρα ἐγὼ πρὸς τὴν θεομήτορα σεβάσμιαν ἡμῶν ἐν τῇ ζωῇ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ώστε προσαντηρθήσαμεν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0008

Κοσμοσωτείρας Μονή.

Το Τυπικόν της Μονής της Θεοτόκου Κοσμοσωτείρας.(1)

Επιμ. Αλήθεια 1898 Αρ 17 Σελ 144

ς´.

Εν τρίτω μέρει της παρούσης σημειώσεως συλ- υπό Μ. Γεδεών.
λέγω τα περί της οικογενείας του κτίτορος και
δύο των εν Κωνσταντινουπόλει καλών γραφόμε-
να, ών ποιήσεται χρήσιν βεβαίως ο περί τε την βυ-
ζαντινήν ιστορίαν ασχολούμενος και την βυζαντί-
δα τοπογραφίαν ηδέως αναγραφ[illegible] εις ταύ-
την μέν ανάγονται τα εν κεφ[illegible] γραφόμενα
περί [illegible] ων αυτού, ως είδομεν, [illegible] στα-
σίδιον της δια μουσίου γεγραμμένης εικόνος της
Θεομήτορος και η στήλη αυτού του Ισαακίου, κα-
τά μακαριότητα παιδικήν ηλικίας ανασταθείσα
υπ' αυτού εν τη μονή της Χώρας ύστερον και
κατε[illegible]μένα τω [illegible] των ανηκόντων εις τον
Ισαάκιον κτημάτων, περί ων διακελεύεται εν της
Κοσμοσωτείρας ηγουμένω ίνα λάβη ταύτα και δια-
φυλάξη εν ασφαλεί ταμείω της Αίνω μονής ταύτης.

[illegible] ειδήσεις ιστορικάς περί της μονής της Χώρας, ας πρώτον ήδη γνωρίζομεν, [illegible] εν τω βυζαντινώ "εορτολογίω μου" σελ. 229 σημ. β. — 230 α και 239β–240β.

(1) Συνέχεια από σ. 112–115 του [illegible] Ιουν...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ 46 γίνεται μνεία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ καλουμένου καὶ τῶν Αὐρηλιανοῦ, ὅστις ἔκειτο, κατὰ τὸ Τυπικόν, πλησίον τῆς μονῆς τῆς Περιβλέπτου (Σουλοῦ-μοναστήρ). Τὸν ναὸν τοῦτον, ἐρείπιον ὄντα ἀνεδέξατο ἐκ [illegible]γικῆς ὑποδείξεως ὁ Ἰσαάκιος καὶ χρήματα πολλὰ καταβαλὼν ἐστέγασε καὶ δωμάτια περὶ αὐτὸν ᾠκοδόμησε, μοναστήριον αὐτὸν καταστήσας· προσαρτήσας δὲ τῇ μονῇ τῆς Κοσμοσωτείρας, ὥρισεν αὐτὸν εἰς μετόχιον τῶν μονα[illegible]ς, ὁπότε ἤθελον κατέλθει εἰς Κωνσταντ[illegible] αὐτῷ [illegible] μονα[illegible] ρας πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ [illegible] ὁ ἡγούμενος ὑπεχρεοῦτο νὰ μεριμνᾷ τῆς [illegible] συντηρήσεως τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ Αὐρηλιανοῦ καὶ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ, ὁπότε ἤθελε καταβληθῇ τῷ χρόνῳ. Ἡ μαρτυρία τοῦ Τυπικοῦ περὶ τῆς τοποθεσίας τῶν Αὐρηλιανῶν ἐστιν ἀξία προσοχῆς ἐπιρρωννύουσα τὴν γνώμην τοῦ μακαρίτου Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου[1] τιθέντος τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ ἐν Αὐρηλιανοῖς πλησίον τῆς Περιβλέπτου. Τὸν ναὸν τοῦτον ὁ πολυμαθὴς ἰατρὸς Α. Mordtmann νομίζει κείμενον ὀλίγῳ κατωτέρω,

1. «Κωνσταντινούπολις» σελ. 302-303.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

παρά τον Ξηρόλοφον, το σήμερον Αβρατ-παζάρ.[5]

Περί δε της μητρός αυτού λαλεί το 36 κεφάλαιον του Συνοπτικού, καθώς και το 17. ών εν μεν τω πρώτω αναφέρει ημέραν θανάτου του μεν πατρός την 5 Αυγούστου, της δε μητρός την 19 Φεβρουαρίου κ(αι) διατάττεται τι περί των μνημοσύνων αυτών· εν δε τω δευτέρω τεκμηριοί ότι η μήτηρ αυτού και πάς και ο πατήρ [illegible] γεγόνασιν εις τας ουρανίους σκηνάς, μύρου σταγόνας αποβλυστάνοντος εν τω τάφω της μητρός μου, ήτοι, ω του θαύματος, χερσίν ιδίαις τοις οφθαλμοίς [illegible] της συγγενείας παρουσιαζούσης, ει[illegible] κατά τον χρό- [illegible] [illegible] μοις αυτής τας χείρας αυ[illegible]ντος.

Εν κεφαλαίοις 45 κυρίως, 32. [illegible] γνωρίζει ημίν ο κτίτωρ Ισαάκιος τέσσαρας Βολγαρινούς, ών εις κατά πάντα αυτώ οικειότατος Μιχαήλ ο γραμματικός ονομαστός ήν εν τη της μονής οικοδομή και τα σχέδια σχεδόν αυτός δους και πολλήν επιδειξάμενος εν τη οικοδομή την δεξιότητα, ού ένεκα και ίδιον οίκημα ανήγειρεν ο Ισαάκιος προς διαμονήν αυτού εν τη μονή και την άδειαν αυτώ εχορήγησεν όπως ταφή εν τοις δεξιοίς ή τοις εύω-

5 Esquisse topographique de Constantinople. Lille, 1892. σελ. 77 σημ. α'. 3 [illegible] και τον παρασυνημμένον χάρτην του J. Mordtmann.

0011

γόμενοι τοῦ ἔξω νάρθηκος· δεύτερος Λέων ὁ Κασταμονί-
της ἐκ παιδὸς μὲν ἡλικίας συναναστραφεὶς τῷ Ἰσαα-
κίῳ, γενόμενος δ' ἀπαράμιλλος ἐν τῇ πρὸς τὸν προ-
στάτην αὐτοῦ ἀφοσιώσει· τρίτος ὁ πρωτοβεστιάριος
Κωνσταντῖνος ὁ ἱερεύς· καὶ τέταρτος ὁ ἀναθρεφθεὶς
τοῦ Ἰσαακίου Κωνστίτης, [illegible] ὁ Νικήτα τοῦ
Ῥωμανίτου τοῦ καὶ βεστιαρίου τοῦ Ἰσαακίου ὄν-
τος.

Δ'.

Ταῦτα ἡμᾶς διδάσκει τὸ Τυπικόν, ἐξ οὗ δύνανται
εἶναι νὰ καρπωθῶσιν ὠφέλειαν [illegible] τὴν ἱστο-
ρίαν ἀσχολούμενοι τῆς Αἴνου καὶ [illegible] προσγε-
νῶν [illegible] θρησκευτικῶν [illegible]
δε τῶν ἡμῶν ἐν τῷ τελευταίῳ τοῦ [illegible] σημει-
ώσεως ταύτης νὰ μάθωμεν τί περὶ [illegible] κτίτορος
καὶ [illegible] τούτου γράφουσιν οἱ τῶν Βυζαντινῶν ἱστοριο-
γράφοι.

Καὶ περὶ μὲν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ περιττὸς
ἴσως ὁ λόγος, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ αὐτοκρά-
τορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἐν
[illegible]όλει μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ. καὶ ἤδη
[illegible] Τιμόθεος ὁ Λαμπάκης μνημονεύει τῆς οἰκο-
δομηθείσης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν Βήραν μονῆς, ἐν ᾧ
χωρίῳ γαμβρὸς (?) τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ
Κομνηνοῦ, ~~τοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλ~~

ὅτε τῷ 1182 τὴν Θράκην ἐπισκεψάμενος «τὰ Κύψελα καταλαμβάνει, καὶ τοῖς ἐκεῖσε ἀντηρεσίας ἐπευφρανθείς, κατὰ τὴν πατρῴαν ἀφικνεῖται μονήν, τὴν ἐν τῇ Βήρᾳ διακειμένην καὶ ἔξω τοῦ ἱδρύσαντος ἐφισταμένην μνήματι.»[6] Δεύτερον δέ πε- 146
ρὶ τῆς τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου καταστροφῆς ἀφηγούμε- σελ. 146
νος, ποιεῖται μνείαν ὁ αὐτὸς ἱστοριογράφος τῆς μονῆς τῆς Βήρας, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔτος 1193, δηλαδὴ μετὰ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς: «ἀφιγμένον δὲ τὸν Ἄγγελον δῆλον [illegible] κατὰ Σταγεί-ρας, ἣ Μαύρη λέγεται νῦν, [illegible] παρὰ Παγκρατίου τινὸς .... [illegible] ἤλαυνε θηρ[illegible] [illegible] ἐφορμεῖται κατὰ τὴν ἐν Βήρᾳ μονήν, [illegible] κτήτωρ ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοιοῦτος Ἰσαάκιος.»[7] Φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας ἀπεσβέσθη ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων· διότι ἡ Βήρα ὡς καὶ ἡ Τραϊανούπολις ἀναφέρονται ὡς φρούρια, κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1322 ἕως τοῦ 1342 ἔτη καὶ [illegible] μετὰ ταῦτα δεκαπενταετίαν παρὰ τῷ ἱστοριογράφῳ Καντακουζηνῷ γίνεται τούτων μνεία συνεχής[8]· τελευταία δὲ μνεία παρὰ τῷ

6. Χωνιάτης Βόννης σελ. 341. 7. Χωνιάτης Βόννης σελ. 395.

8. Καντακουζηνός Βόννης, τομ. Α' 261, 179, 163, 390, Β' 441 [illegible] «κατὰ δὴ Βήραν φρούριόν τι τῆς Θράκης ἐρχομένων Ἰωάννου [illegible] [illegible] τῶν Ἀνδρονίκου τοῦ [illegible] παίδων» Β' τόμου ἐν σελ. 218 «ἐν Βήρᾳ φρουρούμενος ὑπὸ [illegible] καὶ [illegible] ἔθετο [illegible] Βήραν, ἔνθα [illegible] ἡρμόζοντο οἱ [illegible], κατὰ τὸν Ἕβρον ποταμόν, εὗρε» κτλ.

0013
62

146 αὐτῷ ωαγὶν τῷ 1355, αὐτὴ« βασιλεὺς ὁ νέος πέμψας (τῷ
1355) καὶ ?ήρας προσηγάγετο φρούριόν τι καρτερώτα-
τον, παρὰ τὸν Ἕβρον κατῳκισμένον, ὃ πρότερον μὲν
φροντιστήριον ἀνδρῶν μοναζόντων ἦν, τότε δὲ ὑπὸ
τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ τῶν ἐφόδων τῶν βαρβαρικῶν
ἀγροτῶν τινῶν κατῳκισμένων, πόλισμα ἤδη ἦν, ὃ προσ-
ηγάγετο ὁ νέος βασιλεύς, παραδόντων τῶν φρουρῶν.[9]
Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης δεικνυται ὅτι
ἡμιόλιον [illegible] αἰῶνας ἔζησεν ἡ μονὴ [illegible] Κοσμοσωτεί-
ρας, ὅτι τὸ Τυπικὸν τοῦτο, θεία [illegible] ἐσώθη ἐν τῇ
[illegible] βιβλιοθήκῃ [illegible]
Σημειώσεις ὀλίγας [illegible] ὧδε
περὶ τῶν ἀναφερομένων ὀνο[illegible] ἐν τῷ Τυπικῷ.
Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ γραμματικοῦ [illegible] οὐδὲν δυνά-
μεθά τι εἰπεῖν ἀγνοοῦντες τὸ ἐπώνυμον. Τὸ δ' ἐπώνυ-
μον τοῦ Κασταμονίτου γνωστὸν μὲν ἐγένετο ὑπὸ Νι-
κήτα Χωνιάτου, ἐσχάτως δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πολυμα-
θοῦς ἀκαδημαϊκοῦ Gustave Schlumberger[10] γνω-
ρίσαντος ἡμῖν τὰς σφραγῖδας Νικηφόρου πατρικίου
τοῦ Κασταμονίτου, I-IA' αἰῶνος, καὶ ἑτέρου Νικηφό-
ρου πρωτοκουροπαλάτου τοῦ Κασταμονίτου, αἰῶ-
νος IB-IΓ'.

---

9 Καντακουζηνός, τόμ. Γ', σελ. 10

10 Sigillographie de l'Empire Byzantin. Paris, 1884, σελ. 649-650

0011 63

Ταῦτα ἀρύομαι ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἰσαακίου ταῦτα προλόγου δίκην προτάττω τῆς ὑπ' ἐμοῦ γινομένης ἐκδόσεως μερῶν τινῶν αὐτοῦ, ὅπερ κρίνω λαμπρὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος χρήσιμον τοῖς σπουδάζουσι τήν τε λειτουργικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. 146

Ἐκ τοῦ χειρογράφου, ἐξ οὗ πολλὰ καὶ ἀνακοινώσεις, ὡς καὶ καταστήσω γνωστὰς εἰς τοὺς φιλίστορας, παρακαλουμένους ἵνα μὴ ἐπιδείξωνται βραχεῖαν ἀνοχὴν ἢ μᾶλλον ὑπομονήν, ἥτις, ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, πηγάζει ἡμῖν πολλὰ ἀγαθά. Μάρτυς δὲ τῆς [illegible] τῆς ὁ τοῦ παρόντος ἐκδότης, ὁ μαθὼν [illegible]

[illegible] τῆς [illegible]ίας

Λαυρ[illegible] Ι. [illegible]

Οἱ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τυπικῶν μοναστηριακῶν διατάξεων ἠδέως ἀσχολούμενοι ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι καὶ οἱ τὰς τύχας πολισμάτων θρακικῶν πολυπραγμονοῦντες, εὐχαρίστως ἀναγνώσονται τὰ ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Κοσμοσωτείρας ἀποσπασθέντα κεφάλαια, 5, 6, 10, 21. 22. 24. 34. 44, 46, 48 καὶ 52. Ταῦτα πάντως ἔσονται χρήσιμα τοῖς ἐν Ἑσπερίᾳ πολυμαθέσιν ἐρασταῖς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ὀλιγίστους ἀριθμεῖ παρ' ἡμῖν λάτρεις.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0015 64

Ε΄.

[illegible]

Πάσαν μεν δη [illegible] [illegible] [illegible]
ὅλην ἐπιστάν. [illegible]
[illegible] τὰ [illegible] [illegible]
[illegible] ἔτι [illegible] πρὸ τ[illegible]
[illegible] αὐτὰ [illegible] διάστροφον [illegible] [illegible] τὸ ἀντί
[illegible] [illegible] γε περὶ ὅον
[illegible] μεταμ[illegible], φημι, [illegible], καὶ
[illegible] τούτων [illegible] [illegible],
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] τὴν τῇ [illegible] [illegible]
[illegible] ἀν[illegible]μένων [illegible] τοῦ κοινοῦ τὸ μεταίχμιον
καὶ [illegible] [illegible] δύο περὶ τὰς δύο ὀφρ-
[illegible] ἱσταμένων. περὶ μέρη, φημι, τοῦ κοινοῦ τὰ ἑ-
[illegible], ἐν οἷς ὁ [illegible] μου Χριστὸς καὶ ἡ θεο-
[illegible] καὶ κοσμοσώτειρα ἄ[illegible] [illegible] ἐκκόνιζον,
[illegible] τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ [illegible] ἔμπροσθεν καὶ αὖ-
θις [illegible] μικροῦ δή φημι [illegible] πρὸς
τοὺς [illegible] τοῦ στόματος, [illegible] ἰδέσθαι δὲ
τούτους τὴν [illegible], ὥσπερ τὴν ἔμπροσθεν, καὶ
μὴ [illegible] [illegible] διαστήματι, καὶ οὕτω

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καθυμνῆσαι τὸν τεχνουργὸν τὸν ἐκ τοῦ ἀρίστου δημιουργοῦ ιη΄
καὶ δεσπότου τὴν σοφίαν, τῆς ζωγραφίας καὶ τοῦ ἀρεσθέντος ἐμπρω-
σωμένον. Τίς γὰρ τοῦτον οὐ μακαρίσειε τῶν ἰδόντων τὸ τῶν ὥσ-
περ εἶδος τῇ ὁράσει καὶ τῇ καρδίᾳ ἀναμορφούμενος; Ἀλλὰ
καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτοῖς ἀνάπτεσθαι τοιούτων ἐκπέσῃ γ-
λυκείας θρυαλλίδας τὰς ἀφορητεύοντος βουλόμεθα, ἀθό-
ρυβον αὐτῶν εὐπρεπῶς ἀποφήσαμεν, ἐπὶ πάντα τὰ σωτή-
ρια σὺν τούτοις ἀνάπτεσθαι, ὅσαπερ ἡ γαλήνη γέμισμα φέ-
ρουσιν ὑποδέχεσθαι, καὶ ἐμφάρσιον σχῆμα ἄνω περὶ τὰ
ἄρθρα τῶν ὀδόντων ἐφηρμοσμένη, καὶ ἡ πᾶσα φραγὶς
ἐπικεκορημένη περὶ τὰ πάντα τοῦ [illegible] προσαθ-
ροισθέντα πρὸς σωτηρίαν τῆς σαρκὸς [illegible] γεννᾶσθαι τοὺς
[illegible]
ἀποτάσσειν γενέσθαι βουλόμεθα [illegible] τοῖς ἱεροῖς
ἑορταῖς, πρὸς ἣν τὰς τῆς μεσιτείας [illegible] σωτηρίας ἡμῶν
ἐλπίδας κεκτήμεθα, ἣν ἄρα πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ μύ-
ρα ἀρώματα καὶ θυμιάμασι δεξιοῦσθαι βουλόμε-
θα, καὶ περὶ τὴν ὄψιν πνευμάτων τοῖς κατὰ ἔθναμιν
γυμνικαῖς διαθέσεσιν, αἳ διευκρινήσῃ ἡ τοῦ προσφε-
ρον πάντως σύνεσις καὶ προαίρεσις, γνωστὸν ἄφθαρτον
τῆς ψυχικῆς διαθέσεως τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἐχούσης. Ἀλλὰ τὴν
τιμίαν ἔσωθεν ἐπὶ τὴν τῆς θείας κοινωνίας τῆς Θεο-
μήτορος καὶ τὴν μετὰ ταύτην ἡμέραν πασῶν τῶν ἁγίων
πάντων ἑορτῶν λαμπροτέραν γενέσθαι βουλόμεθα καὶ ὁρ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0017

πώτῳ φωταψία καί ἱερέων πλειόνων καί διακόνων ἀ-
θροίσῃ περί τά ἆθλα, ἑορτήν οὖσαν καί πανήγυριν πα-
νηγυρεων· ἀγρυπνίαν τελεῖσθαι παννύχιον τοῖς μοναχοῖς
ἅπασιν, ὅτι ἀρκετοῖς δέ τήν ἀγρυπνίαν καί παρα-
κλητικοῦ κανόνος ἐθέλομεν ὑπέρ τῆς ὑμετέρας ψυχῆς
γίνεσθαι, διό περί τήν τοιαῦτα προβαλλουσῶν ἀναγνώσεων.
πρός γε τῶν μοναστῶν τήν μετρίαν αἰτοῦνται καί
κατάνυξιν· μετά δέ τήν τῆς ὑμνῳδίας περάτωσιν, ὁμο-
θυμαδόν ἐκφωνείσθω τοῦτο δή τό καί ἡμῖν καί ταῖς οὐραν-
ίαις δυνάμεσι σεβασμιώτατον ἆσμα [illegible] πρόσφθεγμα
«Τήν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ» [illegible] κατά τό «Κύ-
ριε ἐλέησον» [illegible] ἐμ[illegible]
[illegible] κἀντεῦθεν ἡ ἐκτενής [illegible] πρόσφο-
ρα. Εὐθύς οὖν τήν μετά τήν [illegible] ἐκτελεῖσθαι ἑωθι-
νήν ὑμνῳδίαν καί λειτουργίαν ἅπας προσφέρουσιν οἱ
μοναχοί φαιδροῖς εὐτελεῖς καί ὁμοίαν, ἡ πρός τούς δεομέ-
νους μετάδοσις μετά τήν ἱεροτελεστίαν προβαίνειν ὀφεί-
λουσα διά τε τοῦ ἡγουμένου καί τοῦ οἰκονομοῦντος τά
τῆς μονῆς. ἑκατόν γάρ ἀδελφούς περί τήν πόλιν ἀθροίζε-
σθαι βούλομαι καί λαμβάνειν αὐτῶν ἕκαστον ψωμίον
ἕν περί τῆς ἑορτῆς αὐτῆς τήν ἡμέραν ὅ ἔσται τῷ γομαρι-
κῷ μοδίῳ καί γίνεσθαι δέκα, καί τραπεζαν ἕξ. καί οἴνου
προσφορον ἕν, πρός λοιπήν καί τροφήν πρόσφατον. εἰ-
τα γάρ τῶν τούτων ψυχάς [illegible] ἐπιμελήσομεν. Του-

0018

λέστερον τῆς ἄνωθεν τροφῆς παρὰ τοῦ μισθαποδότου Θεοῦ
ἐκεῖθεν χορηγηθείημεν ἀπαραβάτως .... ὡς ἐκ τοῦ Θε-
οῦ βλέποντος ἄνωθεν τὴν τῶν ἐρχομένων συνείδησιν πρὸς
τὸ μὴ μόνον τοῖς μοναχοῖς ἐπιχορηγεῖσθαι τὴν τῆς τροφῆς
αὐτάρκειαν, ἀλλὰ καὶ δύνασθαι τούτους μικρόν τι
καὶ τοῖς δεομένοις ἐπιχορηγεῖν ἀφ' ὧν αὐτοῖς σὺν Θεῷ
παρ' ἡμῶν ἐπορίσατο. Οὕτω δέ τι καὶ ἐπὶ τῶν
ὧν δεσπόζονται εἰς ἐξασφάλισμον εἰσόδου τοῦ [illegible]-
στου μετὰ τὴν ἡμῶν ἀποβίωσιν [illegible] τὸ μονα-
στήριον καὶ τὴν δόξαν [illegible] τοῖς [illegible]
[illegible] δύνασθαι τοῦτο [illegible] ἐκκλησίας
τε [illegible] τοῦ [illegible]
νον περὶ διατηρείσθω [illegible] πρὸς τὴν τῆς
ἡμέρας οἰκείας βρῶσιν· εἰ δέ γε τοιοῦτο [illegible] διαχει-
ρίσεως ἡγουμένης τούτοις προστίθεται ἐκ τοῦ ἡγουμέ-
νου συνειδήσει [illegible] ἀδιάφορον ποταμηδὸν ἐπίτονον ὅπερ ἡ
ἀφθονώτερον, ὥσπερ ὁ ποταμὸς ἀεὶ ἐκ πηγῆς διατεινόμενος
καὶ ἀπορρέων πρὸς θάλασσαν παρέχει [illegible] τοῖς ὄ-
[illegible] φέρουσιν. εἰ δὲ ἔργον καὶ πρὸς Θεὸν ἂν ὁ μισθὸς
ἀναφέροιτο. Εἰ δὲ τοῦ [illegible] τῆς ἐκκλησίας θύραις ἴσως
ὁ ἡγούμενος [illegible] πρὸς διδόσθαι τοῖς πένησι, καθεσθεί-
σιν ἐν ἐδάφει καλὸν εἶναι σκοπὸν ὁ καὶ [illegible]
[illegible], πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ὑπαρκτοτέραν μεταλή-
ψιν ὅτι [illegible] χορηγηθεῖεν τὴν βρῶσιν τοῖς [illegible]

0019

ὁμοθυμαδὸν τούτους ἀνίστασθαι θέλομεν καὶ πρὸς ὕψος τὰς χεῖ-
ρας ἀναπεταννύντες μακάριστον καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκφωνεῖν τὸ
«Κύριε ἐλέησον» τεσσαράκοντα, καὶ οὕτως ἀναχωρεῖν οἴκαδε.
Τὴν δὲ τοιαύτην τῶν μοναχῶν ἐργασίαν μὴ λύσαι ποτὲ ἐν
καιρῷ τῆς ἑορτῆς κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἀξιωθῆναι
βουλόμεθα· οὕτω γὰρ ἐγὼ τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσοφεῖσθαι δεῖν
ἔκρινα καὶ τὴν μακαρίαν τῆς Θεομήτορος ἐντεῦθεν αἰτίαν
προσκτήσασθαι. Ταῖς δὲ ἄλλαις αὐτῆς ἑορταῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ-
λονυκτία τελείσθω, ἐὰν μὴ πανήγυρις, ὁμοία τῇ φωταγω-
γίᾳ, διὰ τὸ μὴ φορτικευθῆναι [illegible] τοὺς ἀδελφοὺς
τῷ μείζονι· ὅθεν αὐτῇ βοηθ[illegible] διὰ τέλους κα-
θαρὰ [illegible] τοῦ [illegible]
ἡμῶν μακροτέραν [illegible] καὶ κατὰ τὴν
ἀρείονα μοναστηρίων συνήθειαν [illegible]θῆσαι τούτους
εἰς τὸ τελεῖν ἀγρυπνίας ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ σάββατον· ἀγα-
θὸν γὰρ τὸ μέγα πάντως, ὅταν μᾶλλον τοῦ κρείττονος αἰτί-
αστον γένοιτο. Τεσσαράκοντα δὲ πάντοτε ἐν ταῖς
ῥηθείσαις ἀγρυπνίαις ὅτι τὸ «Κύριε ἐλέησον» ὑπὲρ ἡμῶν
μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐκφωνεῖσθαι τοῖς μοναχοῖς θέλομεν
ἀσυνειδήτου, ἀμελέτους καὶ μὴ ἀγνοοῦντας ἔχειν τούτους βου-
λόμενοι, ἐφ' οἷς δήπερ καὶ τῇ μονῇ καὶ τούτοις ἀνεπλη-
ρώσαμεν σὺν Θεῷ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων καὶ κτημά-
των, ὅσα δήπερ τὸ ὕφος τοῦ παρόντος τυπικοῦ μικρὸν ὅ-
σον διασαφήσομεν. Ἐλέγομεν οὖν καὶ τὸ ἐφεξῆς ταύτης μετὰ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0020

θεν κοίμησιν ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου [illegible] καὶ
[illegible] καὶ ἐπίσημον [illegible]
[illegible]. τὴν δ' ἐν ταύταις διάδοσιν καὶ τοὺς [illegible]
τοῦ σημαντῆρος καθηγούμενον [illegible]
[illegible]· πολὺς γάρ ἐστιν ὁ τῆς [illegible] ἀγαθῶν [illegible]
διαδόσεως [illegible]· ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ γεν-
νήσει καὶ τοῦ ἁγίου τῶν [illegible] καὶ πρὸς αὐταῖς
[τὴν] τῆς Μεταμορφώσεως [illegible]
τῇ δὲ μεγάλῃ Πέμπτῃ, καὶ [illegible]
[illegible] τῇ ἑορτῇ [illegible] τῆς [illegible]ώσεως, καὶ
[illegible]
μον ἑορτάζεσθαι καὶ τὸν ἅγιον [illegible] βουλόμεθα
καὶ μηδὲν περὶ ταῦτα καὶ τὰ [illegible] μεταξὺ μένον
ἢ παρεμπεπτωκὸς [illegible] τῆς μονῆς [illegible] ἐξεργά-
ζεσθαι παρὰ τὸ [illegible] τὸ δὲ διάταγμα. [illegible]
[illegible] ταῖς [illegible] τοῦ [illegible] καὶ μὴ
ἑορταζομένοις πρὸς συναγωγὴν τῶν μοναχῶν ἐν ὁμω-
δίαις τὸ μικρὸν [illegible] σημαντῆρον ἠχείσθω, ἐν ἑορ-
ταῖς τὸ μέγα ξύλινον. ἐν δὲ ταῖς κυριακαῖς καὶ ταῖς
[illegible] ταῖς [illegible] ἑορταῖς καὶ μᾶλλον τῆς
[illegible] τῆς θείας κοιμήσεως ἱκανῶς ἠχείσθω βου-
λόμεθα τοὺς [illegible], καθὼς [illegible]
δύο [illegible] περὶ τὸ [illegible], καθὼς καὶ δέον, οὐ
[illegible] πρὸς τὴν [illegible]

σίγει [illegible]